

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน มีความมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อ 1) สร้างรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน 2) ศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน 3) ประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน

1. การสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน ดำเนินการโดยการวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี และศึกษางานวิจัยเพื่อวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีจัดการศึกษา และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา หลักสูตรการจัดการศึกษา แนวคิดการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย กำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย และสังเคราะห์เป็นร่างรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน

2. การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ กำหนดเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายและวางแผนการศึกษา ของชาติ ด้านบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ความคิดเห็นด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อสังเคราะห์เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน

เป็นศึกษาภาคสนาม โดยใช้การวิจัยเชิงทดลองกับนักเรียนที่ออกกลางคันในโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบด้วยการเก็บข้อมูลภาคสนาม ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ เป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นโรงเรียนวัดบางพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 โดยผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มที่ออกจากโรงเรียนโดยไม่สมบูรณ์คือ ยังไม่จำหน่ายออกจากทะเบียนนักเรียน และนักเรียนไม่มาเรียนในโรงเรียน ในขณะที่ยังไม่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับหรือมีแนวโน้ม มีโอกาสเสี่ยงและรวมถึงนักเรียน ติด 0, ร, มส, มผ จำนวน 9 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2557 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2557 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม คือ ผลที่ได้จากการทดลองใช้รูปแบบ ตามแบบวิเคราะห์ข้อมูลการทดลองใช้รูปแบบแบบวิเคราะห์อัตราการศึกษาที่ลดลง และแบบวิเคราะห์การผ่านเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรายวิชา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean)

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของจังหวัดนครปฐม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ดำเนินการโดย

1. จัดประชุมสัมมนาเพื่อนำเสนอผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคันให้กับผู้บริหารในโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของจังหวัดนครปฐม
2. การประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจัดประชุมสัมมนาในวันที่ 28 พฤษภาคม 2557 เวลา 09.00-12.00 น. ณ ห้องประชุมโรงแรมเวล อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาตอบแบบสอบถาม หลังประชุมสัมมนาเก็บรวบรวมแบบสอบถามในการตรวจสอบความเหมาะสม

ความเป็นไปได้ จำนวน 30 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน มีโครงสร้าง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษา บทบาทหน้าที่การบริหารจัดการศึกษา การบริหารจัดการศึกษา โดยมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ คณะกรรมการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่ออกกลางคัน หัวหน้างานการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่ออกกลางคัน เจ้าหน้าที่งานข้อมูลสารสนเทศ ครูแนะแนวและครูผู้สอน 2) ด้านหลักสูตรการศึกษา ประกอบด้วย หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และการจัดเรียนรู้ตามอัธยาศัย 3) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ บทบาทของผู้สอน สื่อการสอน แหล่งการเรียนรู้ 4) ด้านการวัดผลและประเมินผล ประกอบด้วย การวัดผลและประเมินผลตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 วิธีการวัดผลและการประเมินผลอย่างหลากหลาย

2. ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน พบว่า

2.1 อัตราการขาดเรียนที่ลดลงของนักเรียนที่ออกกลางคัน เฉลี่ยร้อยละ 87.45

2.2 การผ่านเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรายวิชาของนักเรียนที่ออกกลางคันเฉลี่ย ร้อยละ 66.67

3. ประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.09) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.17)

อภิปรายผล

การพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน จากการวิจัยพบว่า โครงสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการศึกษา 2) ด้านหลักสูตรการศึกษา 3) ด้านการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งสร้างมาโดยการศึกษาวเคราะห์แนวคิดทฤษฎีจัดการศึกษา และกฎหมาย

ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เช่น หลักสูตรการจัดการศึกษา แนวคิดการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย กำหนดเป็นร่างรูปแบบนำสู่การประชุมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบาย และวางแผน การศึกษาของชาติ ด้านบริหารการศึกษาระดับพื้นฐาน ด้านการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 9 คน เพื่อสังเคราะห์เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน มีลักษณะการจัดการ การศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด พร้อมบูรณาการ การจัดการเรียนรู้ด้วยการศึกษาตามอัธยาศัย จึงเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่มีความน่าเชื่อถือ อันเนื่องมาจากขั้นตอนการวิจัยที่มีคุณภาพ ทำให้รูปแบบที่ได้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับการนำไปใช้ จัดการศึกษาให้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มที่ออกจากโรงเรียนโดยไม่สมบูรณ์ คือ ยังไม่ จำหน่ายออกจากทะเบียนโรงเรียนโดยเฉพาะกรณีที่นักเรียนต้องออกจากสถานศึกษาในขณะที่ยังไม่ สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ หรือมีแนวโน้มหรือมีโอกาสเสี่ยง และรวมถึงนักเรียนติด 0, ร, มส, มผ ที่ออกจากโรงเรียนก่อนสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (เกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. 2550: 32) อันจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ใช้แก้ปัญหาการออกกลางคันของนักเรียน ทั้งสามารถช่วยลดผลกระทบต่างๆ เพราะนักเรียนที่ออกกลางคันจะได้รับการช่วยเหลือให้ได้รับการศึกษาต่อจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจากการประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า สอดคล้องกันกับคำกล่าวข้างต้น ที่รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นที่ออกกลางคัน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.09) และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.17)

หากจะพิจารณาจุดเด่นของรูปแบบที่ได้จากการวิจัยนี้ องค์ประกอบด้านการบริหาร การจัดการศึกษา มีข้อดีคือ รูปแบบมีโครงสร้างการบริหารจัดการ ส่วนใหญ่เป็นโครงสร้างการบริหาร สถานศึกษาที่มีอยู่ตามระเบียบการบริหารกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2547 เพิ่มเติมเฉพาะงานการจัด การศึกษาสำหรับนักเรียนที่ออกกลางคันแต่ก็ยังคงบทบาทหน้าที่เดิมๆ ของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพียงแต่ การวิจัยได้จัดระบบและกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับ นักเรียนที่ออกกลางคัน ตามโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองและ ปฏิบัติได้ถูกต้อง ส่งผลให้การประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย เกี่ยวกับการนำโครงสร้างการบริหารจัดการตามรูปแบบไปใช้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.49) ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.29) จุดเด่นอีกเรื่อง หนึ่งคือองค์ประกอบด้านหลักสูตรการจัดการศึกษาของรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคันนี้ เป็นการนำข้อดี ที่นำแนวการจัดการศึกษาในระบบตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

มาใช้ซึ่งครูผู้สอนมีความชำนาญ และเข้าใจกับกระบวนการจัดการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าวเป็นอย่างดี แต่หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไม่เหมาะสมที่ใช้จัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่ออกกลางคัน อันเนื่องมาจากนักเรียนกลุ่มนี้มีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัว การเรียนยากจนต้องออกประกอบอาชีพ ปัญหาครอบครัวและการมีครอบครัว ทำให้ไม่สามารถเรียนในระบบโรงเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงได้นำแนวคิดการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยมาบูรณาการใช้ร่วมกัน ทำให้รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคันนี้ มีความยืดหยุ่นเหมาะกับการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่ออกกลางคัน ซึ่งการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้รูปแบบมีความหวังและมีความสุข จากการสังเกตนักเรียนมีความสนใจเรียน อาจเป็นเพราะนักเรียนได้เรียนตามรายวิชาที่ตนเองลงทะเบีย่นไว้เหมาะสมกับเวลาและโอกาสที่ตนเองได้เลือกช่วงเวลาเรียนไว้กับครูผู้สอน โดยใช้เวลาวางจากการดำรงชีวิตประจำวันศึกษาตามอัธยาศัยด้วยตนเอง เช่น อ่านหนังสือเรียน ค้นคว้าในห้องสมุด สืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ศึกษาจากโปรแกรม CAI หรือโปรแกรมสำเร็จรูปมีโอกาสพบกลุ่ม พบครูผู้สอนเรียนรู้แบบชั้นเรียน เพื่อสรุปองค์ความรู้ แทนการเรียนรู้ในห้องเรียนแบบเต็มเวลา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงทำให้ผลการประเมินรูปแบบตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.30) มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.20) เช่นกัน และหากจะทำให้การจัดการศึกษาตามรูปแบบนี้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น ควรจัดทำหลักสูตรการศึกษาตามอัธยาศัยระยะสั้น โดยยึดกรอบแนวคิดคำอธิบายรายวิชามาตรฐานการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นรายวิชานำไปใช้จัดการศึกษากับนักเรียนที่ออกกลางคัน ส่วนองค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักเรียนที่ไม่สามารถเรียนในระบบโรงเรียนได้ ต้องใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยมาบูรณาการการจัดการเรียนรู้ ซึ่งตรงกับสภาพและความต้องการของนักเรียนที่ออกกลางคันมากกว่าการจัดการเรียนรู้โดยรูปแบบอื่นๆ ส่งผลให้การวิจัยครั้งนี้พบว่า เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิผลมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.09) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.17) เมื่อพิจารณารายละเอียดขององค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนใช้กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็น ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย และกระบวนการปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนควรได้รับการฝึกฝน พัฒนา ควบคู่ไปกับการใช้สื่อการสอนที่มีอยู่ในระบบของโรงเรียนตามปกติ อาทิ หนังสือเรียน คอมพิวเตอร์ โปรแกรม CAI หรือโปรแกรมสำเร็จรูป พร้อมทั้งได้ศึกษาในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์

ห้องปฏิบัติการคณิตศาสตร์ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการงานอาชีพ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ให้นักเรียนได้ศึกษาตามอัธยาศัย เพราะสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี การประเมินรูปแบบตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีผลการประเมินด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.51) ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.51) สอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่า การศึกษาเป็นเรื่องการจัดการให้คนเกิดการเรียนรู้ ต้องมีครูทำหน้าที่เป็นผู้สอน มีหลักสูตร มีแนวการสอน มีเรื่องที่จะสอน วิธีที่จะสอน รวมทั้งการจัดการประเมินผลว่าคนที่เรียนได้เรียนรู้จริงหรือไม่ ในขณะที่มุมมองการเรียนรู้ของผู้เรียน คือการมีอิสระที่จะเรียนตามที่ตนเองสนใจ ไม่ใช่เป็นผู้ถูกกระทำในกระบวนการของการศึกษา แต่เป็นผู้กระทำเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นด้วยตนเอง ตามแนวคิดของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาให้อิสรภาพกับผู้เรียนที่จะเรียนรู้ในบรรยากาศ สถานการณ์ สภาพสิ่งแวดล้อม เงื่อนไขการเรียนรู้ ที่จะส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตอบสนองความสนใจระหายใคร่รู้ ผลของการเรียนรู้นำสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต การทำงานให้ดีขึ้น หรืออาจนำผลการเรียนรู้นั้นไปสู่การยอมรับ เพื่อเทียบโอนไปสู่การศึกษาในระบบอื่นๆ (ชัยศ อิมสุวรรณ. 2544: 3) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยสถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้ง 3 รูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนได้สะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะมาจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพหรือจากการประสบการณ์การทำงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 9-10) สำหรับจุดอ่อนของรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน พบว่าครูเป็นกลจักรสำคัญยิ่งในการดำเนินการจัดการศึกษาตามรูปแบบที่ศึกษาไว้นี้ ซึ่งครูต้องมีภาระงานมากขึ้น ต้องเสียสละในการจัดการศึกษาให้นักเรียนที่ออกกลางคันอีกทางหนึ่ง นอกจากงานประจำที่จัดการศึกษาให้กับนักเรียนกลุ่มปกติในระบบอยู่แล้ว จึงจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดูแลด้านขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ราชการของครูที่จัดการศึกษาให้นักเรียนที่ออกกลางคันกลุ่มนี้ ส่วนด้านองค์ประกอบการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ จากการวิจัยพบว่า ใช้เกณฑ์การวัดผลประเมินผลตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนแต่ละรายวิชา การวิจัยจึงได้บูรณาการการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยการให้นักเรียนบันทึกเวลาเรียนจากการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยตนเองที่บ้าน หรือแหล่งการเรียนรู้ที่ตนเองสนใจ เช่น อ่านหนังสือเรียน ศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต โปรแกรม CAI หรือโปรแกรมสำเร็จรูป พร้อมทั้งที่ศึกษาในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการคณิตศาสตร์ ห้องคอมพิวเตอร์

ห้องปฏิบัติการงานอาชีพ ห้องปฏิบัติการทางภาษา เมื่อมีพบกลุ่มแบบชั้นเรียนประจำสัปดาห์ ครูผู้สอนจะปรับเปลี่ยนโอนเป็นเวลาเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ส่วนระดับผลการเรียนรายวิชาผู้เรียนต้องได้รับการประเมินทุกตัวชี้วัด และผ่านเกณฑ์ตามที่สถานศึกษากำหนดจากการวิจัยครูผู้สอนเก็บคะแนนจากรายงาน หรือโครงการที่ครูมอบหมายจากการปฏิบัติกิจกรรมระหว่างเรียน และการประเมินด้วยแบบทดสอบ แล้วใช้ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการเทียบโอนผลการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นเครื่องมือบูรณาการการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่ออกกลางคัน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งนักเรียนไม่รู้สีกกอดัน สามารถปรับตัวได้ดี ทำให้การประเมินรูปแบบตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา มีผลการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.50) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.56)

การศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน จากการวิจัยพบว่า 1) อัตราการขาดเรียนที่ลดลงของนักเรียนที่ออกกลางคัน เฉลี่ยร้อยละ 87.45 และ 2) การผ่านเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรายวิชาของนักเรียนที่ออกกลางคัน เฉลี่ยร้อยละ 66.67 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน ทดลองใช้ในโรงเรียนวัดบางพระ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 มีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มที่ออกจากโรงเรียนโดยไม่สมบูรณ์คือ ยังไม่จำหน่ายออกจากทะเบียนนักเรียน และนักเรียนไม่มาเรียนในโรงเรียน ในขณะที่ยังไม่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ หรือมีแนวโน้มมีโอกาสเสี่ยงและรวมถึงนักเรียนติด 0, ร, มส, มผ จำนวน 9 คน เป็นประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน อันเนื่องมาจากรูปแบบการจัดการศึกษาดังกล่าวนั้น มีความยืดหยุ่น ด้านการบริหารจัดการศึกษา ด้านหลักสูตรการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนไม่รู้สีกกอดัน สนใจที่จะเรียนรู้ตามสภาพแวดล้อมของตนเอง ซึ่งนักเรียนไม่สามารถเรียนในโรงเรียนได้ ต้องหยุดเรียน มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ศรีศักดิ์ ไทยอารี และคณะ (2548) ศึกษาการจัดการศึกษาของ Queensland ที่มีการร่างนโยบายตั้งแต่ปี ค.ศ. 1999 ระบุถึงความยืดหยุ่นในนโยบายของสถานศึกษาและการปฏิบัติ การออกแบบหลักสูตร การเรียนการสอน กลยุทธ์และการประเมินผลกรณีที่นักเรียนตั้งครมภ์จะได้รับการดูแลและช่วยเหลือจากโรงเรียน เช่น จัดระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีหลักสูตรสำหรับนักเรียนตั้งครมภ์ มีการดูแลนักศึกษาตั้งครมภ์หรือมีบุตรจัดห้องเรียนพิเศษ เครื่องแต่งกาย และรหัสการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวในรูปแบบการเข้าเรียนสถานศึกษาจนนักเรียนจบหลักสูตรการศึกษา ซึ่งก็ยังคงสอดคล้องกับวิจัยของ ชนินทร สุขเจริญ (2548: บทคัดย่อ) ศึกษาและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วยระบบการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 1/1 โรงเรียนปราชญ์พิทยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า นักเรียนบางส่วนยังไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ยังคงยึดติดระบบการเรียนรู้แบบเดิม ที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลางและไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านเวลา อุปกรณ์ และกรอบแนวคิดเดิมซึ่งครูต้องดูแลช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด นอกจากนี้การศึกษาของ City Light School (2004: Online) ซึ่งเป็นสถาบันทางการศึกษาที่ไม่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของวอชิงตัน กล่าวถึงการศึกษาของนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยพรินซ์ตัน ระหว่างปี 2000-2003 ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเปิดหลักสูตรการศึกษาพิเศษ (Special Education) ตามแนวคิดการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ตั้งแต่ปี 1982 เพื่อให้บริการแก่นักเรียนที่ประสบปัญหา ทั้งในเรื่องของยาเสพติด การถูกละเมิดทางเพศ ตั้งครมภ์ในวัยเรียน พบว่า หลักสูตรของ City Lights School มีผลในทางปฏิบัติ คือ ร้อยละ 88 ของนักเรียนที่เข้ารับการศึกษามีผลสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้ในแต่ละปี ร้อยละ 75 ของจำนวนนักเรียนที่อยู่ระหว่างการภาคทัณฑ์ มีแนวโน้มในการปรับแก้พฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น จนสามารถพ้นจากการภาคทัณฑ์หรือไม่ก็ยังคงอยู่ในระหว่างการรอพินิจอย่างต่อเนื่อง 67% ของนักเรียนผู้มีสิทธิรับการศึกษาสามารถผ่านเกณฑ์ และได้รับประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 59 ของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมหลังเลิกเรียนของโรงเรียนมีผลการเรียนสูงขึ้น การประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.09) อาจเพราะเข้าใจและมั่นใจจากประสบการณ์ที่ได้บริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมาแล้วอย่างชำนาญ ว่าองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านของรูปแบบที่ศึกษาวิจัยนี้ มีความเหมาะสม สามารถใช้จัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่ออกกลางคันได้ เพียงแต่สถานศึกษาต้องจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ สภาพแวดล้อม ปัจจัยให้เกื้อหนุน โดยเฉพาะสื่อการสอน แหล่งการเรียนรู้ ใช้ส่งเสริมนักเรียนกลุ่มนี้ได้เรียนรู้ตามความสนใจ ตามศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสที่เหมาะสมกับตนเองจนได้กลับมาเรียนจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ. 2544: 4-5)

ส่วนการวิจัยที่พบว่าการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.17) อาจเป็นผลอันเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมประชุมสัมมนาเข้าใจวิธีการดำเนินงานวิจัยและได้สอบถามแสดงความคิดเห็นขณะการประชุมสัมมนา ทำให้เชื่อมั่นผลการวิจัย โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการศึกษาของรูปแบบมีโครงสร้างการบริหารบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเป็นการทำงานตามปกติ ด้านหลักสูตรที่ใช้ก็ใช้แนวการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่สถานศึกษาดำเนินการ

อยู่แล้ว เพียงแต่มีการนำแนวคิดการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยมาจัดการเรียนรู้ร่วมกัน จึงมีความเห็นว่าการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน จะใช้ได้จริงในสถานศึกษาสามารถแก้ปัญหาการออกกลางคันของนักเรียนหรือนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงต่างๆ ที่มีปัญหาด้านการเรียน ยากจน การคมนาคมห่างไกล ตั้งครุภัณฑ์ ตลอดจนการส่งเสริมให้นักเรียนกลุ่มนี้ ได้เรียนจนจบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยวิธีการเรียนที่หลากหลาย มีการบริหารจัดการศึกษา มีกลุ่มเป้าหมาย หลักสูตรการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล มีลักษณะที่ยืดหยุ่นอย่างหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ซึ่งความเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาวิจัยของ ธัชชนก เกาบัว (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 1 เพื่อศึกษาความเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาเห็นด้วยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในโรงเรียนในระดับมาก และมีความเห็นต่อความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในโรงเรียนในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการพิจารณาให้ค่าตอบแทนหรือขวัญกำลังใจกับครูที่ต้องเสียสละจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่ออกกลางคัน เพื่อให้ครูมีกำลังใจปฏิบัติหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับจัดการศึกษาตามรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน หลังจบการทดลองใช้ในโรงเรียนวัดบางพระ ทำให้นักเรียนที่ออกกลางคันผ่านเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรายวิชาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด คิดเป็นร้อยละ 66.67 ถึงแม้ว่ารูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคันจะมีประสิทธิผลในการนำไปปฏิบัติจริงในสถานศึกษา แต่ก็มีข้อเสนอนี้เกี่ยวกับการติดตามการเรียนด้วยตนเองให้มีการเรียนอย่างต่อเนื่อง พร้อมแนะนำการบันทึกเวลาเรียนสู่การเทียบโอนเป็นเวลาเรียนตามตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และการวัดผล ประเมินผล ครูผู้สอนควรเก็บคะแนนระหว่างเรียนในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้อย่างแท้จริง อันจะทำให้นักเรียนที่ออกกลางคัน ประสบความสำเร็จจากการศึกษาและมีกำลังใจศึกษาจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อประโยชน์การวิจัยเกี่ยวกับเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะสำหรับ
การวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ที่เหมาะสมกับ
สภาพปัญหาของนักเรียนที่ออกกลางคันแต่ประเภท เนื่องจากสภาพปัญหาของนักเรียนมีแตกต่างกัน
ซึ่งจะต้องใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน พร้อมจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ เพื่อขยายผล
สู่ความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาให้นักเรียนที่ออกกลางคันอย่างเหมาะสม
2. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาตามอัธยาศัยระยะสั้น โดยยึดกรอบ
แนวคิดคำอธิบายรายวิชา มาตรฐานการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช
2551 ให้เหมาะสมนำไปใช้จัดการศึกษากับนักเรียนที่ออกกลางคัน